

УДК 347.73(477)

ПАТЕРНАЛІЗМ ЯК ФУНКЦІОНАЛЬНА КОНСТАНТА ЕТАТИСТСЬКОЇ ДОКТРИНИ ПОДАТКОВОГО ПРАВА

Р. Гаврилюк

*Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
вул. Коцюбинського, 2, 58000 Чернівці, Україна
e-mail: gavrilyuk.ruslana@mail.ru*

Патерналізм за своєю правовою природою є функціональною константою етатистської доктрини податкового права. Його головним призначенням є уможливлення та максимізація втілення субстанційною державою базових констант її податкового права. У державній податковій політиці батога і пряника патерналізму відводиться роль останнього. Проте патерналізм ніколи не призводить і в принципі не спроможний призвести до переродження етатистського податкового права в персоніцентристське, людиномірне податкове право. За своїм юридичним змістом патерналізм найчастіше зводиться до латання дірок у позитивному податковому праві держави.

Ключові слова: патерналізм, функціональна константа податкового права, субстанційна держава, персоніцентристське, людиномірне податкове право.

У сучасній українській мові термін *патерналізм* тлумачать як «заступництво старшого над молодшим, *підопічним*», як «протекціоністське відношення держави до своїх громадян» [1, с. 887]. В професійних тлумаченнях сучасної російської мови уточнюється, що слово *патерналізм* походить від латинського *paternus* – *батьківський* і означає ту ж «опіку, покровительство великих держав меншим державам чи колоніям; покровительство, опіку старшого молодшому, підопічному» [2, с. 786]. Приблизно так само, враховуючи його латинське походження, тлумачать цей термін в сучасних англійській, німецькій, французькій та іспанській мовах. Це дозволяє нам на основі системного вивчення даних тлумачень резюмувати, що в філософсько-правовому розумінні з позицій етатистської доктрини податкового права явище *патерналізму* означає **можливість етатистської держави** виступати в податкових правовідносинах з платником податків зі своєрідних *покровительських, опікунських, протекціоністських* позицій. *Можливість*, а не *обов'язок* цієї держави виступати в цих якостях саме тому, що за своєю *природою* ні по *праву*, ні по *закопу* ця держава цього робити не зобов'язана. Аналіз численної юридичної та іншої літератури етатистського спрямування, в якій так чи інакше розглянено *теорію та практику патерналізму* [3, с. 15, 19; 4–8], переконує, що згідно з задумом філософії етатизму субстанціональна держава не служить і не повинна служити платникам податків, людям і суспільству в цілому, не мала в минулому та не має нині жодного прямого *боргу* перед ними, проте свою *залежність* від них відчуває, більше того – усвідомлює, тому вона *милостиво, по-батьківськи* надає їм *послуги*. Надає не тоді, коли їх гостро потребують підопічні, інакше кажучи, *піддані держави* (її громадяни в етатистському значенні цього слова), а коли вона сама буде вважати за потрібне і в яких формах та об'ємі буде вважати допустимим.

Патерналізм означає теорію і практику самоприховування субстанційною державою власних інтересів за публічними інтересами суспільства в цілому. В парі з константою особливої, множинної каральної юридичної відповідальності за вчинення правопорушень податкового законодавства патерналізм означає в

найпершому, зовнішньому наближенні до його глибинного змісту реалізацію політики батога і прямика в податковій сфері. Поглиблене проникнення в природу патерналізму показує, що він сутнісно цілком спрямований на реалізацію податкового суверенітету держави, а також суверенітету держави в цілому, увічнення панування останньої. Так, згідно даних класичної соціології, патерналізм включається в систему вертикальних, ієрархічних соціальних зв'язків, що організують, творять суспільство, інакше кажучи, він вмонтований в систему публічної влади і владарювання і відіграє не заміну роль в практиках держав субстанційного типу, відносини яких з соціумом будуються на антагонізмі з останнім. Тобто, патерналізм не всезагальна універсальна політична влада, а лише специфічний варіант владних відносин, що властивий головним чином державам субстанційного типу. Він не володіє правовою легітимністю і часто навіть вступає в протиріччя з існуючими в даному суспільстві нормами законів. Патерналістські практики вибудовано за патріархальними, квазісімейними зразками. Вирішальною є думка «батька», «володаря», позиція держави як суверена, а інші «члени сім'ї», ширше – підопічні, позбавлені права голосу: їх можна лише обдарувати чи не обдарувати. Тому узгодження інтересів сторін в патерналізмі не передбачено – все здійснюється зверху.

Мета, яку переслідує патерналізм як соціальний інститут сучасного суспільства, як влучно зауважив М. М. Афанасьєв, – дати «*притулок*: він відповідає потребі індивіда в захисті від *відчуження*, що зростає, та від *тиску* анонімних соціальних механізмів» [9, с. 82]. Не меншою, а, навпаки, незрівнянно більшою мірою порівняно з індивідом, потребує такого *притулку* і субстанційна держава, тому що лише за його допомоги можна систематично *стравлювати тиск в котлі соціального невдоволення*, соціального неприйняття її антигуманної політики і практики в цілому, в тому числі і етатистської доктрини оподаткування. Субстанційна держава *протистоїть* платникові податків, платник податків, її найлютіший ворог, що не дає державі без бою жодної крихти своєї кровної власності, але водночас він – єдина дійна корова у податкової держави, що не дає останній загинути, а тому її будь що, будь-якою ціною субстанційна держава прагне зберегти в цій якості, включаючи підсолоджені пілюлі типу *патерналізму*, дрібні, задалегідь відомі жертви зі свого боку заради великої мети повного подальшого панування суверенної податкової держави над платником податків.

Так, доходимо висновку, що *патерналізм – інститут допоміжний, такий, що доповнює субстанційні* інститути етатистської держави заради їх збереження й увічнення; **патерналізм – субінститут субстанційної держави**, інакше кажучи, за словами С. Н. Айзенштадта і Л. Ронигер, «інститут – аддент» [10, р. 155]. Його призначення – бути вбудованим в інші, базисні, системоутворювальні інститути, а мета – збереження, продовження та увічнення їх існування, створення у протилежній стороні враження вирішення своєї проблеми, власної цінності. Така *ілюзія* забезпечується тим, що, слідуючи точно згідно власних функціональних (поза соціальних за своєю природою) цілей, патерналізм здатний вчасно заповнювати лакуни, що завжди існують в будь-якій соціальній практиці, в тому числі і в практиці здійснення етатистської доктрини оподаткування субстанційною державою.

Патерналізму як константі етатистської парадигми податкового права відведена винятково *функціональна, сервісна* роль, роль *випускання пари з котла*, роль своєрідного *мастила* для вкрай складного і жорстко влаштованого державного механізму оподаткування. Передусім і найяскравіше це проявляється в так званому

опублікуванні суспільних інтересів сфери фінансів, інакше кажучи, у визнанні їх державою. Жоден з видів фінансових відносин, що не визнані в належній формі державою, згідно етатистської доктрини фінансового права в цілому та податкового права зокрема, не є публічними. Тому *опублікування* податкових відносин є найбільш розповсюдженою формою податково-правового патерналізму держави. З усіх пострадянських вчених юристів-фінансистів це явище найповніше та найглибше вивчила та описала А. А. Нечай. Вона прийшла до висновку, що «не всі суспільні інтереси набувають ознак публічності і стають різновидом публічного інтересу, який регулюється публічними галузями права, а лише ті з них, що отримали визнання держави чи органів місцевого самоврядування (чистої води патерналізм: хочу – визнаю, а хочу – не визнаю – Г. Р.), якщо останні мають певну самостійність і незалежність від держави відповідно до законодавства країни» [11, с. 33].

Ще конкретніше про природу влади місцевого самоврядування і співвідношення її з природою влади держави в цілому висловлюється в межах етатистської доктрини оподаткування М. П. Кучерявенко: «... уже окреслена позиція відносно розмежування держави як самостійного, цілісного суб'єкта податкових правових відносин та органів, які її представляють. Фактично, з цих же позицій (виділення курсивом – Г. Р.) може бути проаналізовано і аналогічний, але нижчий за рівнем зріз податкового регулювання – управління оподаткуванням не на рівні держави, а на рівні її складових – територіальних громад» [12, с. 384]. При цьому «визнання державою чи органами місцевого самоврядування тих чи інших суспільних інтересів (виділення курсивом – Г. Р.) відбувається шляхом декларування в нормах законодавства зацікавленості держави чи органів місцевого самоврядування в підтримці або задоволенні таких інтересів» [13, с. 331]. Частіш за все це здійснюється шляхом визначення у відповідному законодавстві джерел та правил фінансування заходів, спрямованих на задоволення відповідного суспільного інтересу [14; 15; 16; 17].

Отже, «визнані державою суспільні інтереси, – наголошує А. А. Нечай, – в загальному вигляді формулюються в конституціях країн, а механізми їх реалізації та захисту встановлюються в законах чи інших нормативно-правових актах. А суспільні інтереси, що визнані органами місцевого самоврядування, знаходять своє відображення у відповідних актах органів місцевого самоврядування. Суспільні інтереси, що визнані державою чи органами місцевого самоврядування, набувають ознаки публічності і стають різновидом публічного інтересу» [11, с. 33–34].

При цьому А. А. Нечай зауважує, що закони та інші нормативно-правові акти *поступово* (коли заманеться суверену) забезпечують державне визнання (опублікування), реалізацію та захист будь-яких інтересів, включаючи суспільні інтереси, поза будь-якою залежністю цих інтересів від дії чи відсутності факторів тієї чи іншої детермінації. У цьому підході до розуміння *природи опублікування* суспільних інтересів і *природи патерналізму* в цілому не можна не розпізнати хоч і віддаленого від нас у часі, але тим не менш пізнаваного та дієвого впливу *пізньоантичного (римського) перевороту у правопізнанні та праворозумінні в цілому*. На це прямо вказує сучасний російський юрист-адміністративіст А. В. Вінницький: «В сфері публічної власності багато держав, насамперед держави континентальної правової сім'ї, успадкували традиції римського права, що проявляється в схожості термінології, прийнятих класифікацій майна, сформованих систем суб'єктивних прав на речі та ін.» [18, с. 22]. Так, О. А. Музыка-Стефанчук виявляється не настільки далекою від істини в своїй критиці сучасного етатистського тлумачення

публічного та опублічування, коли пише: «Публічний інтерес в бюджетному праві (правовідносинах) – це явище об'єктивно зафіксоване, що не залежить від волі органів публічної влади і схвалених ними загальнообов'язкових нормативно-правових актів. Такі акти **тільки опосередковують існування публічного інтересу** (виділення жирним – Г. Р.), однак їх відсутність не виключає подальшого існування публічного інтересу» [19, с. 117].

Поряд із опублічуванням податкових відносин в соціумі практично настільки ж *розповсюдженою формою податково-правового патерналізму*, як стверджує величезний історичний досвід і сучасна політика всіх субстанціональних держав світу, є *практика публічного нормативного фіксування та практичної реалізації цілей оподаткування*. Згідно однієї з субстанційних констант етатистської доктрини податкового права держави, фундаментальною та єдиною основоположною метою оподаткування є законне вилучення за допомогою податкового права держави частини власності платника податків і передача її у власність держави для забезпечення її життєдіяльності. Це вилучення і передача здійснюється за допомогою системутворюючої фіскальної функції оподаткування [20, с. 34–38]. Тобто, в субстанційних державах, що реалізують етатистську доктрину оподаткування, останнє породжено державою і існує виключно в її, даної держави, інтересах.

Крім того, частіш за все субстанційні держави намагаються *«упакувати»* свою етатистську доктрину податкового права в привабливу форму, *етатистський бренд*, що підкуповує платника податків відповідними деклараціями та обіцянками, частина яких заради збереження віри має в *основоположну легенду* в більшій чи меншій мірі виконуватися (реалізується завжди тільки маленька частина великого агітбренду). Так, в статті 95 Конституції України, яка присвячена регулюванню *начал* витрачання публічних коштів проголошується: **«Бюджетна система України будується на засадах справедливого і неупередженого розподілу суспільного багатства між громадянами і територіальними громадами** (виділення жирним – Р. Г.). Виключно законом про Державний бюджет України визначаються будь-які видатки держави на загальносуспільні потреби, розмір і цільове спрямування цих видатків» [13, с. 332].

В Податковому кодексі України, що присвячений не тільки конкретизації принципів оподаткування держави, але і практичній реалізації її податкового суверенітету, інакше кажучи, детальному викладу усєї *технології оподаткування, фіксація цілей* останнього відсутня. Не отримала нормативного закріплення і розвитку також *фіксація цілей* оподаткування і в податкових кодексах практично всіх інших держав світу. Це вже не випадковий збіг, а закономірне явище, точніше кажучи, *етатистська тактика* практичної реалізації *етатистської стратегії* (доктрини) оподаткування. Так виглядає в теорії та практиці нормативне забезпечення розподілу та використання суспільного багатства соціуму, створеного внаслідок, головним чином, стягнення субстанційною державою податків з їх платників [21, с. 25–29]. Тобто, *приховування шляхом відвертого замовчування* в спеціальних нормативних актах справжніх цілей оподаткування є ще одним проявом багатолопного *патерналізму*.

Не можна залишити без уваги і такий надзвичайно важливий елемент теоретичної конструкції бренду *податки збираються державою для задоволення публічних потреб суспільства в цілому*, як так званий *принцип конкуренції заявлених публічних потреб* [22, с. 22, 63–64; 23, с. 103–107] (що впливає з принципу пріоритетності публічних витрат), який згідно з постулатами етатистської доктрини фінансового права в цілому і оподаткування зокрема лежить в основі відбору спершу *найвищою*

виконавчою владою держави, що складає по заданому нею ж алгоритму проект Державного бюджету на відповідний рік, а потім і найвищою законодавчою владою, що розглядає представлений Кабінетом Міністрів України проект і затверджує його з урахуванням внесених поправок в якості Закону України про Державний бюджет України на відповідний рік.

Прихильниками етатистської парадигми податкового права прийнято вважати, що в умовах неминучого існування внаслідок дії соціологічного закону неухильного піднесення (випереджаючого зростання) публічних потреб порівняно з можливостями їх задоволення, розриву між наявними (заявленими) публічними потребами і можливостями держави задовольнити їх (перш за все можливостями державної казни профінансувати ці потреби) з цією метою завжди відбираються найбільш пріоритетні, значущі, необхідні для суспільства цілі. Але такий оптимізм властивий не всім прихильникам даної доктрини. Н. Я. Якимчук не випадково зауважила, що «даний напрямок діяльності (практична реалізація принципу конкуренції заявлених публічних потреб – Р. Г.) залишається одним з найбільш прихованих для більшості членів суспільства видом фінансової діяльності» [15, с. 372]. Що ж приховується до останнього моменту від «членів суспільства» – платників податків? Кінцеву та таку, що вкрай суперечить конституційним деклараціям цілей оподаткування, відповідь дає фактичний розподіл коштів, отриманих внаслідок реалізації даної державної доктрини оподаткування, в Законах України про Державний бюджет України на відповідний рік.

Зокрема, Законом України про Державний бюджет України на 2013 рік в його кінцевому варіанті (але без врахування наступних багаторазових коригувань) було скорочено фінансування державою економічної діяльності ще на 32,2% порівняно з 2012 роком, хоча економічна діяльність українців є основою ВВП країни і державних доходів, не збільшує, а скорочує кількість утриманців и вже тому її необхідно всіляко підтримувати. Скорочення фінансування «на духовний і фізичний розвиток» членів суспільства склало за цим же законом України 17,2%. Вкрай недостатнім залишилося фінансування сфер охорони здоров'я, охорони навколишнього природного середовища, освіти, науки і ряду інших принципово важливих напрямків, що спільно визначають рівень якості життя людини. При цьому зростання бюджетного дефіциту України заплановано на 2013 рік на 30,2%, що ще більше знецінить гривню і зменшить вагомість вищевказаних бюджетних вкладень. Але **вимагати по праву** кардинального покращення фінансування державою саме цих суспільних потреб **український соціум не має підстав**, а тому і змушений задовольнятися *патерналістськими подачками* з державного столу. В той же час збільшилося фінансування «**на загальнодержавні функції**» на 6333,0 млн грн. Витрати «на громадський порядок, безпеку та судову систему» (що так і не покращила свою роботу) також виросли на 8,2%. Витрати на утримання органів прокуратури України протягом трьох останніх років *збільшились практично в три рази* і склали в 2013 році 3,2 млрд грн [24]. Тобто, обіцяні Конституцією України начала *справедливості та неупередженості* на практиці при розподілі бюджетного пирога не застосовуються, а забезпечуються відповідно до принципу пріоритетності лише державні витрати **на життєво важливі власне державі цілі**.

Така сама ситуація склалася при практичній реалізації *принципу конкуренції заявлених публічних потреб на державне фінансування* і в Російській Федерації. Так, Н. О. Шевельова дійшла до висновку, що: «Суть *видаткових* обмежень полягає в початковій заданості витрат. Публічні органи всіх рівнів вправі витрачати бюджетні кошти виключно у відповідності з бюджетною класифікацією

(ст. 18 БК РФ). Аналіз змісту функціональної та економічної бюджетної класифікації показує, що вийти за їх межі практично неможливо, так як інакше виникає протиріччя між витрачанням бюджетних коштів та фінансовою метою бюджету – забезпеченням функцій державних (муніципальних) утворень. Публічні органи кожного рівня бюджетної системи мають свій «набір» функцій і визначається він не власними рішеннями владних органів, а Конституцією Російської Федерації і прийнятими у відповідності з нею федеральними законами» [25, с. 14].

В іншому місці цієї монографії вона резюмує: «Властивість цільового характеру бюджетних коштів має ще один аспект: в бюджетній системі має акумулюватися рівно стільки коштів, скільки потрібно для досягнення мети бюджетної системи – фінансового забезпечення діяльності державних і муніципальних органів. Вилучення в бюджеті надлишкових коштів має кваліфікуватися як правопорушення – порушення цільового характеру бюджетних коштів» [25, с. 44]. В цій ситуації дійсно вкрай тяжко, якщо взагалі мислимо, реалізувати на практиці навіть *патерналістський принцип* конкуренції заявлених публічних потреб на державне фінансування, особливо якщо мова йде про його послідовне застосування у вертикальному зрізі. За таких умов вище згаданий принцип трансформується у *порожню декларацію*.

Фінансово-правовий загалом і податково-правовий зокрема патерналізм дуже різноманітний і багатолікий та вищевказаними формами далеко не вичерпується [26, с. 39–57]. Так, згідно глибинного задуму, демонстрації батьківського піклування держави про своїх підданих повинна сприяти і така вигадана прихильниками етатистської доктрини фінансового права його теоретична конструкція, як *захищені статті* державного бюджету, інакше кажучи, *захищені види його видаткових зобов'язань*. Об'єм фінансування цих статей, згідно етатистської парадигми фінансового права, завжди є пріоритетним і в жодних конкретних ситуаціях, що потенційно можуть трапитись з доходами державної казни, навіть в кризових ситуаціях, природних для ринкової економіки, не може бути порушеним. За цими статтям державне фінансування не може бути гіршим, ніж фінансування інших статей Державного бюджету і тим більше не може бути урізаним порівняно з їх попередніми показниками. Так трактується *принцип захищеності* тих чи інших статей державних видатків в західній науці фінансового права [27, с. 20–22].

В дещо адаптованому і трансформованому вигляді він реалізується і фінансово-правовою доктриною України. Це насамперед знайшло своє вираження в діючому Бюджетному кодексі України. В спеціальній статті 55 цього Кодексу говориться: «1. Захищеними видатками бюджету визнаються видатки загального фонду бюджету, обсяг яких не може змінюватися при здійсненні скорочення затверджених бюджетних призначень...» [28]. Це *обіцянка* держави, що *не має* по відношенню до неї *обов'язкової сили*. Як такі *обіцянки* (не) виконуються на практиці і чому, нами було проілюстровано вище на прикладі Державного бюджету України на 2013 рік. Не відрізняється принципово від української і практика застосування юридичної конструкції захищених статей бюджету і в інших пострадянських державах. Нагадаємо, що, по-перше, у *субстанційній державі* у відповідності з її природою є *власні першочергові потреби*, задоволення яких поглинає всі *засіки Батьківщини* без залишку. Більше того, їх ніколи не вистачає тій же державі, недарма основоположним принципом її фінансової діяльності є принцип пріоритетності державних витрат порівняно з доходами держави. Для фінансування ж природних публічних потреб своїх *платників податків* державою і передбачаються ці вічно вислизуючі, такі, що не залишаються в надлишку після задоволення державних

потреб, міфічні *залишки* публічних фінансових ресурсів. Тому *субстанційна держава* час від часу змушена відривати від себе мізерну частку «своїх кровних» коштів для задоволення публічних потреб власних годувальників – платників податків. По-друге, *держава не зобов'язана юридично* фінансувати потреби *своїх підданих*, вона періодично робить це в силу імперативу іншої природи – **природної необхідності зберегти живим платника податків** як джерело свого подальшого благополуччя, **але не в силу обов'язку, аналогічного тому, що має платник податків перед державою**. Держава вдається до цього, так би мовити, в силу своєї «доброти», «батьківського піклування» про підопічних, свого невикорінного *патерналізму* як властивості субстанційної держави.

Натомість А. С. Матненко, що розробляє *правову концепцію бюджету результатів* субстанційної держави резюмує: «Із вище вказаних положень Програми (під Програмою в даному випадку мається на увазі одна з конкретних програм методу бюджетування, що зорієнтована на результат – Г.Р.) впливає ряд прямих **юридичних наслідків** у вигляді прав і обов'язків суб'єктів, діяльність яких так чи інакше пов'язана з їх виконанням. Зокрема, для Федеральної служби виконання покарань, як державного замовника програми – організувати проведення заходів, що необхідні для досягнення цільових показників Програми; Для Мінфіна Росії – включати видатки на реалізацію Програми в проект закону про федеральний бюджет, для Мінекономрозвитку Росії і органів державного фінансового контролю – оцінювати ефективність реалізації Програми з урахуванням ходу досягнення планових показників. При цьому спочатку визначити поіменно коло *учасників правовідносин*, які виникнуть при застосуванні даних положень, а також *кількість випадків* їх застосування не є можливим: не можна завчасно передбачити кількість конкурсів, які будуть проведені при розміщенні державного замовлення в рамках Програми і встановити коло учасників цих конкурсів, неможливо передбачити число одержувачів коштів федерального бюджету, що заплановані Програмою, а також визначити кількість і об'єкти перевірок в рамках контролю за використанням бюджетних коштів, виділених на реалізацію Програми і т. д.» [29, с. 62]. Якщо більш ретельно вникнути в сенс вищевикладеного, у субстанційної держави і в даному випадку не з'являється жодного юридичного обов'язку перед платниками податків – у держави, можливо, з'явиться *більш ефективний порівняно з попередніми методами спосіб краще забезпечити реалізацію свого інтересу, але не юридичний обов'язок перед підданими*.

Зокрема О. А. Ногіна пише про ще одну форму прояву цього дійсно невичерпного в своєму багатоманітті *патерналізму* – казкову могутність «видаткового обов'язку публічно-правового утворення як особливого організаційно-правового механізму, за допомогою дії якого грошове зобов'язання публічно-правового утворення, що виникло в рамках правового обов'язку будь-якого виду, в ході бюджетного процесу буде трансформовано в бюджетний обов'язок шляхом здійснення власних дій в особі його державних органів та їх посадових осіб по формуванню видатків відповідного бюджету» [30, с. 14–15]. Як переконує практика, **це тільки збільшить видаткову частину бюджету, завжди і без того дефіцитну**, буде сприяти посиленню інфляційного тиску на всі фінансові інструменти держави і **в кінцевому підсумку завжди виливається в знецінення національної грошової одиниці**. Інакше кажучи, **щоб дати одному, держава має забрати у іншого чи інших, причому суттєво більше забрати, враховуючи неминучі при цьому витрати**, ніж потім віддасть. Це все то й самий багатолікий патерналізм.

Патерналізм за своєю правовою природою є функціональною константою етатистської доктрини податкового права. Його головним призначенням є уможли-

лення та максимізація втілення субстанційною державою базових констант її податкового права. Іншими словами, у державній податковій політиці батога і пряника патерналізму відводиться роль останнього. Проте патерналізм ніколи не призводить і в принципі не спроможний призвести до переродження етатистського податкового права в персоноцентристське, людиномірне податкове право. За своїм юридичним змістом патерналізм найчастіше зводиться до латання дірок у позитивному податковому праві держави.

Список використаної літератури

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.): уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К.: Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. – С. 887.
2. Большой толковый словарь русского языка / автор и руководитель проекта, составитель, главный редактор С. А. Кузнецов. – СПб.: НОРИНТ, 2001. – С. 786.
3. Пасько Я. І. Соціальна держава і громадянське суспільство: співпраця versus протистояння: монографія / Я. І. Пасько. – К.: ПАРАПАН, 2008. – 272 с.
4. Вовк В. Н. Патерналізм в російському правовому менталитеті: дисс. ... канд. юрид. наук.: спец. 12.00.01 / В. Н. Вовк. – Краснодар, 2010. – 183 с.
5. Цурканов С. С. Патерналізм російського государства (IX–XIX века): историко-правовое исследование: дисс. ... канд. юрид. наук.: спец. 12.00.01 / С. С. Цурканов. – М., 2011. – 194 с.
6. Ермоленко Т. Ф. Патерналізм в Росії: опыт культурно-исторического анализа / Т. Ф. Ермоленко. – Ростов-на-Дону: Изд-во Рост. ун-та, 1999. – 382 с.
7. Шушкова Н. В. Патерналізм как социальный институт в переходном обществе: автореф. дис. на соискание уч. степени канд. социол. наук / Н. В. Шушкова. – Пермь, 2004. – 32 с.
8. Литвина С. А. Патерналізм как установка по отношению к власти и её взаимосвязь с измерениями культуры / С. А. Литвина, О.И. Муравьева [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.auditorium.ru/content/in.
9. Афанасьев М. Н. Клиентелизм и российская государственность: исследование клиентарных отношений. Их роли в эволюции и упадке прошлых форм российской государственности, их влияние на политические институты и деятельность властвующих групп современной России / М. Н. Афанасьев. – М.: МОНФ, 2000. – С. 82.
10. Eisenstadt S. N. Patrons, clients and friends: interpersonal relations and the structure of trust in society / S. N. Eisenstadt, L. Roniger. – Cambridge: Cambridge University Press, 1984. – P. 155.
11. Нечай А. А. Проблеми правового регулювання публічних видатків: монографія / А. А. Нечай. – Чернівці: Рута, 2004. – С. 33.
12. Кучерявенко Н. П. Курс налогового права. – Т. 2 / Н. П. Кучерявенко. – Х.: Легас, 2004. – С. 384.
13. Конституции государств Европы: в 3 т. – Т. 3 / под общ. ред. Л. А. Окунькова. – С. 331.
14. Чернадчук В. Д. Стан та перспективи розвитку бюджетних правовідносин в Україні: монографія / В. Д. Чернадчук. – Суми, 2008. – 456 с.
15. Якимчук Н. Я. Розпорядники бюджетних коштів: система та правовий статус: монографія / Н. Я. Якимчук. – Чернівці: Рута, 2009. – 647 с.
16. Монаєнко А. О. Правові основи фінансування видатків на освіту і науку: монографія / А. О. Монаєнко. – Л., 2009. – 251 с.
17. Чубенко А. Г. Теоретико-правові засади фінансування системи цивільного захисту в Україні: монографія / А. Г. Чубенко. – К.: Нац. акад. внутр. справ, 2011. – 460 с.

18. *Винницький А. В.* Публичная собственность / А. В. Винницький. – М. : Статут, 2013. – С. 22.
19. *Музика-Стефанчук О. А.* Органи публічної влади як суб'єкти бюджетних правовідносин : монографія / О. А. Музика-Стефанчук. – Хмельницький : ХУУП, 2011. – С. 117.
20. *Гаврилюк Р. А.* Функции налога: методологические подходы к определению / Р. А. Гаврилюк // Финансовое право. – 2003. – № 4. – С. 34–38.
21. *Гаврилюк Р. О.* Еволюція правової природи податкових надходжень державного бюджету: деякі проблеми теорії / Р. О. Гаврилюк // Право України. – 2006. – № 8. – С. 25–29.
22. *Пацурківський П. С.* Правові засади фінансової діяльності держави: проблеми методології / П. С. Пацурківський. – Чернівці : ЧДУ, 1997. – С. 22, 63–64.
23. *Пацурківський П. С.* Пострадянська теорія бюджетного права: полемічні нотатки / П. С. Пацурківський // Право України. – 2007. – № 3. – С. 103–107.
24. Про Державний бюджет України на 2013 рік : Закон України // Урядовий кур'єр. – 2012. – 18 грудня. – № 233.
25. *Шевелева Н. А.* Бюджетная система России: опыт и перспективы правового регулирования в период социально-экономических реформ / Н. А. Шевелева. – СПб. : Изд. дом С-Петербур. гос. ун-та, Изд-во юрид. ф-та С.-Петербур. гос. ун-та, 2004. – С. 14.
26. *Шушкова Н. В.* Этот ускользящий патернализм: попытка построения концепции / Н. В. Шушкова // Социологический журнал. – 2007. – № 1. – С. 39–57.
27. *Бланкарт Ш.* Державні фінанси в умовах демократії. Вступ до фінансової науки / пер. з нім. С. Л. Терещенко та О. О. Терещенка ; передм. та наук. ред. В. М. Федосова / Ш. Бланкарт. – К. : Либідь, 2000. – С. 20–22.
28. Бюджетний кодекс України // zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2456-7/print1381315984694137
29. *Матненко А. С.* Бюджет результатов: правовая концепция / А. С. Матненко. – Омск : Омск. гос. ун-т им Ф. М. Достоевского, 2008. – С. 62.
30. *Ногина О. А.* Государственные внебюджетные фонды в составе бюджетной системы России: проблемы правового регулирования : автореф. дис. на соискание уч. степени докт. юрид. наук. / О. А. Ногина. – М., 2013. – С. 14–15.

ПАТЕРНАЛИЗМ КАК ФУНКЦИОНАЛЬНАЯ КОНСТАНТА ЭТАТИСТСКОЙ ДОКТРИНЫ НАЛОГОВОГО ПРАВА

Р. Гаврилюк

*Черновицкий национальный университет имени Юрия Федьковича
ул. Коцюбинского, 2, 58000 Черновцы, Украина*

Патернализм по своей правовой природе является функциональной константой этатистской доктрины налогового права. Основным назначением его является максимизация и обслуживание действия базисных констант налогового права. В государственной налоговой политике кнута и пряника патернализму отводится роль последнего. Однако патернализм никогда не приводит и в принципе не способен привести к перерождению этатистского налогового права в персоноцентристское, человекомерное налоговое право. По своему юридическому содержанию патернализм чаще всего сводится к латанию дыр в позитивном налоговом праве государства.

Ключевые слова: патернализм, функциональная константа налогового права, субстанционное государство, персоноцентристское, человекомерное налоговое право.

**PATERNALISM AS A FUNCTIONAL CONSTANT
OF ETATIST DOCTRINE OF TAX LAW**

R. Havrylyuk

*Yuriy Fedkovich Chernivtsi National University
Kotsyubinski Str., 2, UA – 58000 Chernivtsi, Ukraine*

Paternalism in its legal nature is a functional constant of etatist doctrine of tax law. Its main assignation is to enable and maximize the implementation of basic constants of tax law by a substantive state. In state tax policy of stick and carrot paternalism a part of the latter is assigned. Yet, paternalism never causes and, principally, is not able to cause the degeneration of etatist tax law into person-centrist, human-like tax law. In its legalistic content paternalism is reduced to a band aid approach in a positive tax law of the state.

Key words: paternalism, functional constant of tax law, substantive state, person- centrist, human-like tax law.

*Стаття: надійшла до редакції 10.11.2014
прийнята до друку 20.11.2014*